

DM MAGAZIN

Ez az építészet mércét is ad

Tapasztalataim meggyőzték arról, hogy építészetünk előrehaladása, társadalmi hatékonyságának emelése érdekében kifejtett erőfeszítéseink leggyakrabban az intézményesített visszacsatolás hiányán bicsaklanak ki. Kevés és hiányos az információ, amely útbaigazítást ad — kellene adjon — a tervezőnek, amikor az a jövő útjait keresi. Gyakran még azt sem tudja lemérni, hogy amit eddig csinált, csináltunk, abban mi a jó, az előremutató, és mi az, amin változtatni kellene, sőt lehetne is. Az ilyenfajta vakrepülés mindenféleképpen kockázatos. Van azonban két olyan veszélye, amelyről külön is érdemes szólni. Az egyik az, hogy a nyilvánvalóan rossz megoldások többszörösen is képesek a túlélésre és a látszatmegoldások az egyedül helyes válasz szerepében tetszeleghetnek, a másik az, hogy még a szakmai viták, legyenek bármilyen indíttatásúak, bármilyen szenvedélyesek, gyakran képtelenek valóban előre vinni az ügyet, hiszen nem ritkán érv és ellenérv a fikció síkján jut közös nevezőre: tévedést egy másik tévedéssel igyekezünk cáfolni. A megalapozatlan állítások keltette légüres térben azután a döntések ötdrangú szempontok, vicinális érdekek előterében születtek.

Hogy az eredmény torz? Miért ne lenne az?

Megvan a döntés? Minden kezdődhet előlről! Az időszakos néma fennhangozhatják sommás ítéleteket, a tünnyak, a szellemi restek pedig ismét kapnak egy érvet örök bölcsességük-höz, hogy tudniillik nem kell csinálni semmit, minden úgy jó, ahogy van, a változtatás íme, csak bajt hozhat ránk.

Hogy ezen a gyakorlaton változtatni kell, aligha szükséges bizonygatni. A változtatás persze — meggyőződésedett gyakorlatról lévén szó — nyilván nem történhet máról holnapra. Építészetünk ügyének előrevitelét tekintve eddig és talán ezután is a megfontolt folyamatos fejlesztés módszerét látom a megoldásnak. Csak annyit változtassunk és csak azt, aminek kihatása legalább felbecsülhető, azt viszont tegyük meg és folyamatosan tegyük. A radikális változtatások — különösen a krónikus sürgettség állapotában meghozott döntésekre alapozottak —, a mai gyorsan változó világban olyan kockázattal járnak, amelyet nem lehet, nem szabad vállalni, különösen nem tömeges

feladatok esetében. E gondolat-sort továbbfűzve logikusnak tűnik, hogy sokkal jobban kellene ismernünk egymás munkáját, többet kellene tudnunk arról, ami az ország másik szögletében épül, sőt arról is, ami még csupán a rajzasztalon létezik.

Gondolom, lehetnek kollégák, akik legyintenek erre, mondván, hogy kis országunkban a feltételek mindenütt azonosak, mindenhol ugyanabból az anyagból, ugyanarra a méretre dolgozunk, nyilván a fazon is mindenütt azonos. Ezt az érvelést — legalábbis ebben az értelemben — nem tudom elfogadni. Kétségtelen, hogy az építész manőverezési zónája mindenütt nagyon keskeny és tény az is, hogy vannak alapvető kérdések — talán egy tucatot is kapásból felsorolhat bármelyik gyakorló építész —, amelyeket sem itt, sem ott, sem másutt nem sikerült eddig megoldani.

Külön öröm számomra, hogy elhatározott tájékozási törekvéseink megvalósítása során most a Dél-Dunántúli új építészetét bemutató kiállítást üdvözölhetjük Szegeden, azt az építészetet, amely — mondhatni hagyományosan — az új gondolatok egyik legbátrabb felvetője és megvalósítója. Ez a kiállítás ugyanis bárkit meggyőzhet arról, hogy szerencsés esetben még az a rendkívül szűkös eszköztár is, amely ma rendelkezésünkre áll, elégséges lehet az építész és az építészet elválasztó minőségi határvonal átlugrásához.

Csodák persze itt sincsenek. Ha lakótelepeinkkel baj van, mint ahogy tudjuk, hogy sajnos, ez a helyzet, úgy az olyan alapproblémákat, mint a lakásnagyság és a lakásigény összehangolása, Pécsen sem tudták maradéktalanul megoldani, lévén ezek csak következményeikben építészeti problémák. Lehet, hogy az új pécsi, zalaegerszegi városrészeknek is megvan a maguk gyöngesége, de tény, hogy az egésznek határozott és megkülönböztethető térbeli karaktert tudtak adni a tervezők, hogy sikerült összefogott, látványként is érdekes, kompakt központot kialakítaniuk, hogy a gyermeknevelési intézmények nemcsak megépültek, de megjelenésük, játékos részleteik a gyermek érzelmi világát is közvetítik, hogy az épületgyűtteseknek színviláguk van, hogy következetesen érvényre igyekeztek juttatni az épített és természet köznevezet egységét. Mindezt szembeállítva más lakótelepek lé-

lektelenségével, ürességével, pökhendi igénytelenségével, látjuk csak igazán, milyen lehetőségeket hagytunk veszendőbe menni. Azok az eszközök, amelyekkel dél-dunántúli barátaink éltek, voltaképpen mindent adtak, csupán — ezt a csupánt nagyon idézőjellebe kell, hogy tegyem — arra van szükség, hogy a teremtő tehetség és a társadalmi akarat úgy találkozzon, hogy az előbbi felismeri és vállalja társadalmi felelősségét, az utóbbi viszont elismeri, bátorítja és igényli azt a hozzájárulást, amit az építészet, és csakis az építészet nyújthat az életminőségének javításához.

A paksi lakóházak formai megoldását illetően nyilván megoszlanak a vélemények. De az úgynevezett tulipán-vita — amely akár iskolapéldaként is használható, a bevezetőben mondottak illusztrálására, hiszen nem riadtunk vissza még attól sem, hogy a szellemi nehéztűzértséget is be vessük ott, ahol a kísérlet ténye bátorítást és elismerést, maga a megoldás pedig higgadt érvelést, legrosszabb esetben fejcsóválást érdemelt volna — bárkit meggyőzhetett arról, hogy jószert híján vagyunk a reális és általánosan elfogadott mércének. Persze, ha nincs elfogadott mérce, akkor tárgyilagosan mérhető érték sincsen. Pontosabban: ha a mérce valami olyasmí, amit még senki meg sem csinált, még létezésének realitása sem igazolt, sőt még a célok prioritásai is homályosak, a kritikusnak ugyan könnyű a dolga, hiszen kockázat nélkül érvelhet, de ettől még a probléma megközelítése terén sem léptünk előre, nemhogy megoldottuk volna azt.

A Dél-Dunántúli mai építészetét mindenekelőtt fontos tanulságokkal szolgálhat, nem csupán a szorosan vett szakma, de a széles közönség számára is. De szembe kell nézni azzal is, hogy ez az építészet nem csupán vitára kész, hanem egyben valamilyen mércét is ad. Meglehet, a mi adott-ságaink más megoldásokat követelnének, lehet, hogy a szelíd lankák, a hosszán elnyúló völgyek más építészetet inspirálnak, mint az alföldi táj konok zárkózottsága, de a válasz színvonala — ön maga törvényei szerint mérve — nem térhet el egymástól. És ha mégis így volna, sürgősen fel kellene derítenünk a baj okát, hiszen a dél-dunántúli mércét éppen a hasonló feltételek, az azonos társadalmi-politikai aspirációk hitelesítik. Nemcsak tanulságos, de nyugtalanító kiállítást ajánlok hát kedves vendégeink figyelmébe.

BORVENDÉG BÉLA

(Elhangzott Szegeden, a Technika Házában szeptember 21-én, a dél-dunántúli építészek kiállításának megnyitóján. A kiállítás október 8-ig látható.)

Megkérdeztük...

Nem tiltani! Gondoskodni!

Hiába viccelődik, hogy nyeregben érzem magamat, mert nagy kocsin ülök, és ha baj van, nekem lehet a legkevesebb bajom. Annál jobban vigyáznom kell, mert ha ez a nagy kocsi kiszalad a kezemből a maga harmincnegyzett tonnájával, kiszámítani se lehet, hol áll meg. Ha bajt csinál, vigasztaljam magam, hogy én vagyok az erősebb? Átkozott állapot lenne, ha valaki aszerint mérné magát, milyen kocsi van alatta. Azt se felejtse el, hogy benne ülök én is a harmincnegyzett tonnában, ha rosszul nyomom a pedált, vagy rosszul csavarom a kormányt, a bőrömet is viszem.

Jugoszláviából indultam, sőt vittem Nyíregyházára, onnan ámentem üresen Miskolcra, és onnan jöttem haza Szegedre, megint üresen. A sört sokkal jobb vinni, mint a cementet, az tiszta, nem kell utána kocsi mosni. Senki nem vált engem, nem azért kell tisztán hagynom a Rábát, hanem azért, mert én ülök bele másnap is. Hogyan tehetném le mosatlanul? Becsülje meg az ember a kenyérkereső szerszámát! Most hat óra van, reggel indulok megint Nyíregyházára, autógumikat viszek futóztatni, a készlet meg hozom vissza. Délután ketőig van árukiadás, abba már nem férek bele, csak holnap érek vissza.

Ne számolgassa, mennyit veszítünk vele, hogy kettőkor lehúzzák a redőnyt, mert nem jutna soha a végére. Nincs számológép, ami ezt ki tudná számolni. Tegnapelőtt beálltam a cementes sorba délelőtt tízkor, és fél hatkor jöttem el. Most mizéria van a cement körül, azért kell ennyit várni. Számoljon óránként háromszáz forintot, ekkora kocsit annnyival számolnak, de ne gondolja, hogy kitalálta, mennyi a veszteség. Tegye hozzá, hogy előttem is volt legalább száz kocsi, meg utánam is. Nem is jó, hogy háromszázat veszünk, mert annyi idő alatt 10–20 ezer forintot is hozhattam volna a vállalatnak. Ne szorozzon, mert még mindig nem vagyunk a végén. Amit viszek, annak csak a szállítási költsége lett volna 10–20 ezer forint, az értéke sokkal több. Ha én nem áldogálok, hanem szállítok, akkor valahol nem áll le a munka, a rakományból hamarabb lesz valami, ha azt továbbadják, megint előbb jut el hozzám vagy magához. Legyen szívés, ezt húzza alá, és adja össze!

Akar még számolni? Tegnap hétkor érkeztem Fegyverháza a cementtel, tízig vártam, mert nem volt ember, aki lerakja. Végre leállították a betonkeverő szalagját, elhozták az embereket rakodni, addig meg a billencsek álltak, ők nem kaptak betont. Erre már mindenki azt mondja, nem lehet segíteni rajta, mert nincs munkaerő, menjünk panaszkodni, ahová akarunk. Csak hogy a mi kormányunk mellől sok mindenbe bele lehet látni, minket megeztetni nagyon nehéz. A fogorvos be tudja osztani az időt? Akkorra rendeli a betegét, amikor fújni is tud. Száz kocsit miért nem lehet beosztani? Én nem úgy mentem a cementért, hogy vagy kapok, vagy sem, ezt a fuvart valaki valakivel előre megbeszélte. Csak éppen azt felejtette el megemlíteni az egyik, mikor álljak elő.

Unatkozni az úton? Minden másodpercben történik valami, nem lehet ezt megenni. Jön a sok hétvégi pilóta, ügyetlenkedik, elszórakoztatja az embert. Nem akarok én rosszat mondani másra, ha nincs a vérében, nem tudhatja, de vannak olyan esetek, amikor az ész megáll. Jön a mentő Cegléd és Nagykőrös között, lehúzódom a padkára, leállok, hadd menjen szegény betegével minél előbb. Villog a mentő, nem észrevenni nem lehet, de az utolsó pillanatban beelőz neki egy Trabant. Úgy látszik, neki a sürgősebb.

Járom a világot, Keletet is, Nyugatot is. Van annyi autó néhol, mozdulni alig lehet tőlük, de ha a mentő szíriénája megszólal abban a pillanatban leáll a teljes forgalom. Senki nem azt lesi, merre tudna még elszaladni, áll föl a járdára, oda, ahová tud, és azt mondja a mentőnek, tessék szabad az út. Itt? Az nem igaz!

En megbüntetném, aki nappal is égeti a lámpáit. Tudom, ne is mondja, a rádió az én fülemben ugyanazt mondja, hogy égessek csak, mert nem fogy a petró, kiadás nincsen velem, ellenben észre lehet venni. Én meg azt mondom, megtéveszti az embert, azt hiszi, mentő jön. Azt hiszi egyszer, azt hiszi másodszor, és nem hiszi, amikor harmadszor valóban mentő jön. Az is jó megoldás lenne, ha a mentőnek nem fehér lámpája lenne. Nem tudom, hogyan csinálják, de Nyugaton minden mentőnek erősebb a főlő villogója is. Már messziről észre lehet venni. Nálunk? Ahhoz képest csak pislog, nem villog. Alkonyat után nagyon nehéz észrevenni a kék fényt, erre is oda kellene figyelni.

Negyven óta nyeregben vagyok, annyi cirksút láttam, nem tudnám elmondani. Nem is érdemes talán. Arról beszéljünk inkább, hány életvesztélyt terveznek meg előre, asztalon. Menjen végig a Nagykörúton, és mérje le a külső sávot! Hozza a centit, és tegye rá az én kocsimra. Azon a sávon én nem férek el, össze nem húzhatom magam, belelógok a másikba. És ha valaki mellettem nem fér el? Elibe lóg a szemből jövőnek. Elveszett a centi, amikor ezt az utat megrajzolták?

Nézzé meg a Vásárhelyi sugárat! Olyan szűk, vigyen magával cipőkanalat, aki végig akar rajta menni. Odatették a kétvégű villamost, pedig az elköcsoghatott volna a Sándor utcában és a Dugonics utcában is. Egymás elöl esszük el a kenyeret, amíg valakinek a torkán nem akad. Pedig jól megkényszerít ez a kenyér, a korszerű forgalom-szervezés a lekvár rajta. Mi mást csinálhatnának, megint az lesz, kiszedik a fákat, hogy egy sávot még behúzhassanak.

Szédjük a bicikliket, mint a bokrot. Ha nagyon láb alatt vannak, kitiltjuk őket innen is, onnan is. Mi a haszna? Semmi. Az autós azt hiszi, tiszta az út, mert látja a tiltó táblát. De mit csináljon a szegény szerencsétlen biciklis? Vigye a hátán a két keréket? Kitiltani könnyű, csak meg kell hozni egy rendeletet. Nem tudom, honnan ragadt ránk ez az erőszakos megoldás, ami végül semmit sem old meg. Énrám senki nem mondhatja, hogy imádom a Nyugatot, de ott nincs ilyen. Olyan van, hogy húznak a járdán egy külön csíkot a bicikliseknek. Olyan hülye azok között sincsen, hogy bejöjjen a forgalomba engem bosszantani, amikor nyugodtan kerekézhet a maga helyén. Sok a bicikli. Nem tiltani! Gondoskodni!

Nincs az a pénz, amiért én beengedtem volna az E5-ös utat Szegedre. Miért kell azért egy város idegzetét tépni a sok átmenő kamionnal, autóval, hogy a kereskedelem eladasson két pár zoknit, három üveg sört, vagy akármit. Én nem áldoznám föl a várost, nem az én fejem fájna, jaj, mi lesz a kereskedelemmel. Majd odamenne az utak mellé. És oda menne az is, aki a várost szeretné megmutatni az idegennek. A kényszerpályák a mi szakmánkban elmozdítottak nélkül nem úszhatók meg.

Vannak olyan pillanatok, amikor összejön minden. Az egyik ártatlan ember megy a temetőbe, a másik meg a börtönbe. És aki ezt az állapotot a tervasztalon megrajzolta? Komolyan kellene vennünk a közlekedést, mert észvesztően komoly dolog.

(Elmondta Sztikai Dezső Volánsofőr.)

HORVÁTH DEZSŐ

Jákó Kovács József

B. J. festőművész emlékének

1. Írás, torkomból kibugyanó gyöngyragyogású sírás, hazát kereső ének. Elordasulva, életemet mi veszejt el? Kinek az Óceán-dobogású szívét késelte meg a terrorista márciusi szél?

Mint a kisfiam megvásárolatlan játéka: anyaföldbarna remekművek hamvadnak hamuvá, átvirrasztott éjszakáimon. Hazárd koldus vagyok én is, bolygathatatlan halottakkal játszom.

2.

Almavirághabosan a csöndben, várlak festékszagú öregember. Valaki Isten, hangosan beszél az életéről. Szememig ér a fény: tenger, keserű só, élesre pattintott kő vagyok. Nomád énekekkel várlak az idő fényes kapujában. — Ó megglehetetlen hazám ficánkol a csikósörényes lét. — Véremtől szírványos ifjúságom tündökölni fog, mert megérkezel mint az óceáni szél.

Takács Imre

Bizonytalan udvariasság

Gyilkos dühömet mégsem mutathatom itt ezeknek a dolgos embereknek. Mosolygok, és úgy viselkedek, ahogy szokás. Szívemben egy atomreaktort suvasztok el.

Szenvedésemet jobban sejtíti már egy alkoholist a borozóban, mint ahogy a szorgalmas néppel közölném. Minek ronsztuk meg a Világot a Világgal?

A köznapai fegyelem így fokoz le örültet, szentet, bűnöst, föltalálót. De haragom kisugározni kötelesség! Közzé teszem — valahogy, egyszer — haragomat.

Bényei József

Csókafü

A kő csak télen fekete Fehér a mezők levele Feszül az álmos nyárfaág keresztnek képzelet magát

Micsoda furcsa kapcsolatot bárányok úznek vadlovat Egyedül minden egyszerű Szívemen nőjj ki csókafü.